

Skjerpet appetitt

- Sult-prisen reiser spørsmålet om hvor vi står, etter et tiår med «virkelighetshunger».

Det modernistiske paradigmet er bare unntaksvis i stand til å frembringe noe levende og nyskapende. Den bestrebelsen som ble innledet av James Joyce, Marcel Proust og Thomas Mann er for lengst brakt til ende.

Vår tids mest interessante litterære uttrykk befinner seg i grenselandet mellom sjangrene.»

Slik lød det i 2004, da Bendik Wold snakket med Horace Engdahl, daværende leder for Svenska Akademien, som deler ut Nobelprisen. Sakprosaforfattere, og litteratur som beveger seg mellom skjønn og sak, sto høyere opp på hans liste enn mange ville trodd. Engdahl var likevel i godt selskap: Mange hadde pekt på dynamikken som oppsto mellom sakprosa og skjønnlitteratur, blant andre litteraturprofessor Arne Melberg, som foreslo en ny term for å fange inn krysspollingeringen mellom sakprosa og skjønnlitteratur: «prosa».

Horace Engdahls ord er like gyldige ti år seinere. Forfatterne beveger seg ledig i dette landskapet, og leserne griper begjærlig bøkene deres. Men hvor mye har det båret frukter institusjonelt sett? Sakprosaen har fremdeles dårligere kår enn skjønnlitteraturen, over hele fjøla. Nobelprisen har fortsatt å gå til skjønnlitterære forfattere, til tross for at Skandinavias mest profilerte sakprosaist, Peter Englund, som «anvender litterære grep» i sin historieskrivning, har tatt over som leder. Her til lands har vi siden den gang fått en innkjøpsordning for sakprosa – men institusjoner er sjelden like raske i vendingene som litteraturen selv. Først i år ble det åpnet for sakprosaforfattere i Forfattersentrum, hvor forfattere får sjansen til å ta oppdrag land og strand rundt.

Et annet tegn på institusjonell treghet er at årets Sult-pris for første gang gikk til en sakprosaist – Alfred Fidjestøl. Da prisen ble delt ut, viste Sult-prisjuryens leder, Tom Egil Hverven, til de siste årenes sjangerblanding, hvor «skillet mellom sakprosa og skjønnlitteratur på ny [er] blitt utfordret». Det er en spennende prisutdeling, men også en som minner oss om at vi har noe å bøte på, fordi skjønnlitteraturen oftere premieres: «Årets tildeling av Sultprisen kan ses som et uttrykk for at vi forsøker å lese og tenke utenfor vante kategorier», sa Hverven. Jeg skylder leseren å gjøre oppmerksom på kollegiale bånd her: Leder for Sult-prisjuryen, Tom Egil Hverven, er hovedanmelder i Bokmagasinet, og Fidjestøl en tidligere kollega fra Klassekampen.

At grensene flyter betyr ikke at anything goes – noe årets Sult-prisvinner formulerer konsist: «Sakprosaen lever på en sannhetskontrakt med leseren». Dette er avgjørende: Hangen til å sidestille «litteratur» med «skjønnlitteratur» må korrigeres. Men i sin iver etter å gjøre det, har enkelte sakprosaforfattere forvekslet «litterær» med «fiksjonell», og spilt ned det som er sjangerens sterkeste kort: at sakprosaen forteller om det som ikke er fiktivt.

Å lese Horace Engdahls ord fra 2004, og se hvor treffende de er ti år etter, minner om hvor lenge vi har diskutert «virkelighetshungeren», hvor spennende litteraturen som skrives i dette grenselandet er, og hvor mye som gjenstår før sakprosa og skjønnlitteratur står mer likestilt. Derfor var det skuffende at leder i Forfatterforeningen, Sigmund Løvåsen, reagerte negativt på Sult-prisutdelingen. Han sa til Klassekampen forrige uke at «et milliardkonsern som Gyldendal bør ha råd til å opprette en egen sakprosapris. Det koster ikke mer enn vinbudsjettet til forlagets sommerfest.» Med det misser Løvåsen poenget: Vi trenger noen felles arenaer hvor sakprosa og skjønnlitteratur leses under ett. Det er produktivt om norsk litteratur ses som ett landskap av både skjønn og sak. For det er der det skjer: De kommende ti årene vil produsere enda flere forfattere som går i skytteletrafikk over grensene.

karin.haugen@klassekampen.no

© Klassekampen

Bokmagasinet 13.9.14 s. 2